

Jakelun mukaan

Viite

Asia

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja tasa-arvovaltuutetun suositus sukupuoltaan korjaavien henkilöiden tutkintotodistuksista sekä opinto- ja tutkintosuorituksia koskevista todistuksista

Tausta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on 12.2.1997 antanut Ylioppilastutkintolautakunnalle ja Opetushallitukselle suosituksen sukupuolensa korjanneiden henkilöiden ylioppilastutkinto- ja päästötodistuksista (OPM 3/403/97). Myös korkeakouluille on tiedotettu suosituksesta.

Sukupuolivähemmistöön kuuluvien oikeuksien toteutumiseen on kiinnitetty huomiota useissa kansainvälisissä yhteyksissä. Kansainvälisen oikeuden asiantuntijaryhmän koossa *Yogyakartan periaatteissa* todetaan, että valtioiden tulee toteuttaa yhdenvertaisuuden ja syrjimättömyyden periaatteiden toteutuminen seksuaalisen suuntautumisen ja sukupuoli-identiteetin perusteella, ja ottaa käyttöön sopivat lainsäädännölliset ja muut keinot, joilla syrjintä näillä perusteilla voidaan torjua niin yksityisessä kuin julkisessakin toiminnassa.

Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu on antanut vuonna 2009 suosituksen (CommDH/IssuePaper(2009)2), jonka mukaan jäsenmaiden tulisi kehittää tehokkaat ja läpinäkyvät menettelyt nimen ja sukupuolen muuttamiselle mm. koulutukseen liittyvissä todistuksissa.

Euroopan neuvosto hyväksyi vuonna 2010 seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kohdistuvan syrjinnän vastaisen *suosituksen* CM/Rec(2010)5. Suosituksen tavoite on koota yhteen olemassa oleviin ihmisoikeusnormeihin sisältyviä oikeuksia ja tätä kautta torjua hlbt-ihmisiin kohdistuvaa syrjintää. Suosituksen mukaan jäsenmaiden tulee taata sukupuolensa korjanneiden henkilöiden täysi laillinen tunnustaminen ja nimen- ja sukupuolen muuttaminen virallisissa todistuksissa, myös ei-valtiollisten toimijoiden antamissa todistuksissa, kuten koulutus- ja työtodistuksissa. Jäsenmaiden tulee myös kiinnittää erityistä huomiota transsukupuolisten henkilöiden yksityisyyden suojaan työhaussa välttääkseen sukupuolensa korjanneiden henkilöiden henkilöhistorian paljastamisen.

YK:n ihmisoikeusneuvoston kesällä 2011 hyväksymän *päätöslauselman* 17/19 Ihmisoikeudet, seksuaalinen suuntautuminen ja sukupuoli-identiteetti (Human rights, sexual

orientation and gender identity) mukaan yleismaailmalliset ihmisoikeudet kuuluvat kaikille ihmisille, myös transihmisille ja intersukupuolisille henkilöille.

Vuonna 2003 voimaan astuneessa *translaissa* (Laki transeksuaalin sukupuolen vahvistamisesta, 563/2002) säädetään sukupuolen vahvistamisesta mutta ei erikseen nimen muuttamisesta vaan sen osalta noudatetaan nimilain (694/1985) säännöksiä. Etunimi voidaan muuttaa maistraatissa jo ennen sukupuolen juridista vahvistamista ja uuden henkilötunnuksen merkitsemistä väestötietojärjestelmään.

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta totesi vuonna 2005 toteutetusta tasa-arvolain muutoksesta antamassaan mietinnössä (TyVM 3/2005 vp), että tasa-arvolain säännöksiä tulee tulkita siten, että ne kattavat myös sellaisen syrjinnän, joka perustuu sukupuolenkorjaukseen. Valiokunta totesi, että kyseisten henkilöiden ihmisoikeuksien toteutumisen kannalta on tärkeää, että heitä suojataan kaikenlaiselta syrjinnältä ja eri asemaan asettamiselta ja katsoi, että tasa-arvolain syrjintäsäännöksiä tulee tulkita yhdenmukaisesti EU:n tuomioistuimen kannan kanssa. Tasa-arvovaltuutettu on katsonut työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan edellä mainitussa mietinnössä kuvatun EU:n tuomioistuinratkaisun ja perustuslain yhdenvertaisuusperiaatteen pohjalta, että tasa-arvolakia tulee soveltaa laajasti sukupuolivähemmistöön kuuluviin, eikä rajoittaa suojaa sukupuolenkorjauksen läpikäyneisiin henkilöihin.

Tasa-arvovaltuutettu on todennut, että aika etunimen muuttamisen ja sukupuolen lopullisen juridisen vahvistamisen ja henkilötunnuksen muuttamisen välillä vaihtelee ja se voi olla eri syistä hyvin pitkäkin. Tasa-arvovaltuutettu suosittelee, että koulutodistukset uusittaisiin henkilön niin toivoessa jo etunimen muututtua. Oppilaitos voisi varmistua siitä, että kyseessä on sama henkilö esimerkiksi henkilön esittämän virkatodistuksen perusteella.

Naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annettua lakia on tarkoitus täydentää niin, että myös syrjintä sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella määriteltäisiin sukupuoleen perustuvaksi syrjinnäksi. Luonnos hallituksen esitykseksi on ollut lausuntokierroksella kesällä 2012 ja esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2013. Suunnitellun lainmuutoksen jälkeen tasa-arvolaki kieltäisi syrjinnän sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun vuoksi, eikä kieltoa olisi rajattu niihin, jotka ovat läpikäyneet tai aikovat läpikäydä sukupuolenkorjauksen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja tasa-arvovaltuutetun tietojen mukaan aiemman suosituksen perusteella on annettu uusia tutkinto- ja muita päättötodistuksia mutta tietoisuutta asiasta on tarpeen lisätä ja käytäntöjä yhtenäistää. Edellä kuvattujen kansainvälisten suositusten ja kotimaisten linjausten perusteella opetus- ja kulttuuriministeriö ja tasa-arvovaltuutettu katsovat tarpeelliseksi uudistaa 15 vuotta sitten laaditun suosituksen.

Suositus

Opetus- ja kulttuuriministeriö ja tasa-arvovaltuutettu suosittelevat, että koulutuksen ja opetuksen järjestäjät, korkeakoulut, tutkintotoimikunnat ja Ylioppilastutkintolautakunta

antavat pyydettyäessä tutkintotodistukset sekä opinto- ja tutkintosuorituksia koskevat todistukset sukupuoltaan korjaaville henkilöille uusilla henkilötiedoilla. Ministeriö ja tasa-arvovaltuutettu suosittelevat, että todistukset annetaan pyynnöstä uusilla nimitiedoilla jo etunimen muututtua, vaikkei maistraatti olisi juridisesti vahvistanut henkilön uutta sukupuolta. Todistuksen antaja voi varmistaa nimi- ja/tai henkilötiedot esimerkiksi virkatodistuksesta tai henkilökortista.

Edelleen ministeriö ja valtuutettu suosittelevat, että sukupuoltaan korjaavien muuttuneet nimi- ja/tai henkilötiedot tallennetaan asianmukaisesti tutkintorekisteriin ja että luovutettaessa opiskelijavalintaa varten tarpeellisia tietoja muuttuneet tiedot otetaan huomioon.

Krista Kiuru
opetusministeri

Pirkko Mäkinen
tasa-arvovaltuutettu

Eeva Kaunismaa
ylitarkastaja

Minna Lundell-Kiuru
ylitarkastaja

Jakelu Ylioppilastutkintolautakunta
Opetushallitus
Korkeakoulut
Koulutuksen järjestäjät
Tutkintotoimikunnat

